

Польща на роздоріжжі. Так, знову.

Президент новий, ультраправі міцніють, ліві розрізнені, правлячу коаліцію Дональда Туска заганяють все глибше в кут

6 серпня склав присягу новий президент Польщі Кароль Навроцький, якого підтримує націонал-консервативна ПіС. Це поворотний момент в політичній динаміці країни. Тепер прем'єр-міністр Дональд Туск має відкритого ворога в президентському палаці і всього два роки (до наступних парламентських виборів), щоб змінити ситуацію. Ба більше, посилюються ультраправі, про що свідчить не лише стабільний рейтинг «Конфедерації», але й популярність конспіролога та відкритого антисеміта Гжегожа Брауна.

Чи вписуються в суспільство, що стрімко рухається вправо, польські ліві?

Туск у скруті

Мало того, що за формально незалежного Навроцького виступила ПіС, його підтримав тепер уже колишній президент Анджей Дуда, член тієї-таки ПіС. Попри те що під час кампанії набули розголосу численні скандали, Навроцькому вдалося перемогти з невеликим відривом: трохи менше 370 тис. голосів в 38-мільйонній країні. Його перемога підтвердила саркастичні зауваження деяких оглядачів, що ПіС «скандалостійка» подібно до Дональда Трампа. Ідеологічно Навроцький і його американський колега теж близькі. Новий польський президент відвідував Трампа під час його передвиборчої кампанії, а на сході Польщі за кілька тижнів до виборів відбулася СРАС (Conservative Political Action Conference). На церемонії інавгурації в Варшаві була присутня офіційна делегація президента США.

Під час передвиборчої кампанії Навроцький відкрито нападав на прем'єр-міністра Туска. Він звинувачував уряд у створенні численних криз, зокрема судової, і просував відверто євроскептичну програму, а саме виступав проти Green Deal, загальноєвропейської політики

міграції та надання притулку, а також приєднання до єврозони. Він подавав себе як консерватора, відданого захисту національних і християнських цінностей. І головне: він з самого початку заявив, що на посаді президента буде в жорсткій опозиції до уряду.

У Туска тепер справді серйозні проблеми. Для нього змінилося все. Мало що лишилося від того ентузіазму, який допоміг йому сформувати ліберально-центристську коаліцію в грудні 2023 року, після восьми років правління ПіС. Згідно з липневими опитуваннями, політиком, якому довіряють найменше, і досі є Ярослав Качинський, лідер ПіС (56 відсотків не довіряють, 30 відсотків довіряють), але Туск на другому місці (52 відсотки не довіряють, 35 відсотків довіряють). До того ж погіршується ставлення населення до уряду Туска: у 48 відсотків воно негативне. Намагаючись повернути симпатії громадськості, Туск схиляється до антиімміграційних настроїв, а саме запроваджує прикордонний контроль і оголошує про обмеження соціальної допомоги українським біженцям. Але не схоже, що ці популістські прийоми працюють. Уряд Туска розвалюється.

Різкий поворот праворуч

Тим часом на вічно поляризованій політичній сцені Польщі (два протиборчі табори – «Громадянська платформа», далі ГП, і ПіС) з'являється дещо нове. Дуже гарні результати на президентських виборах мали ультраправі. Славомір Менцен з «Конфедерації», союзник німецької АдН, набрав майже 15 відсотків і посів третє місце в першому турі. Гжегож Браун, на загальний подив, з понад шістьма відсотками посів четверте. Цього конспіролога Європарламент свого часу позбавив імунітету за скоєні в Польщі злочини на ґрунті ненависті. Зовсім недавно він публічно заперечив Голокост, але підтримку після цього не втратив.

Польща явно різко розвернулася праворуч. Менцен розраховував передусім (але не тільки) на молодих чоловіків. І Менцен, і Браун мали успіх на сході Польщі, в селах і невеликих містах, і зуміли привабити навіть тих, хто раніше не голосував. Але головне от що: вони зацікавили людей, втомлених від вічної дуополії ГП – ПіС. Це нагадує історію виборчого успіху АдН.

*На президентських
перегонах три ліві
кандидати разом
набрали менше 11*

ПіС майстерно зчитала настрої суспільства й вибрала кандидата в президенти, який добре з ними резонував. Це політичний аутсайдер, що говорить мовою нових правих, поєднує культурний консерватизм з економічним

лібералізмом і мусить постійно відбиватися від звинувачень з боку істеблішменту. Знов-таки, схожий імідж собі створив Трамп, а також АДН і подібні формування.

Що ж до лівих, вони в Польщі слабкі й розрізнені. На президентських перегонах три ліві кандидати разом набрали менше 11 відсотків голосів. Загалом лівий табір розколотий. «Посткомуністичним» лівоцентристам на чолі з SLD вдалося зберегти ядерний електорат в невеликих містах і промислових районах. Кандидат від більш радикальної партії *Razem*, навпаки, спирався на наймолодших виборців в польських мегаполісах, розчарованих політичним статус-кво. Це трохи схоже на недавній електоральний успіх *Die Linke* в Німеччині.

В недавніх опитуваннях і *Lewica*, і *Razem* коливаються навколо п'ятивідсоткового бар'єру. Колись успішною стратегією в таких випадках було формування виборчих альянсів. Маніфести цих двох політсил справді значною мірою збігаються. Але є й чимало суперечок, головний предмет яких – участь в нинішньому уряді та компроміси в традиційних лівих питаннях, яких вона вимагає. Поки незрозуміло, чи зможуть ліві розібратися в собі і знайти своє місце в дедалі правішому політичному ландшафті Польщі.

Кампанія починається

Реформи, які запланував уряд Туска, після перемоги Навроцького на виборах не підлягають обговоренню. Хоча роль президента в Польщі набагато менша, ніж роль прем'єр-міністра, він все одно може ефективно перешкоджати діям уряду, використовуючи своє право вето і відмовляючись підписувати законопроекти або передаючи їх на розгляд Конституційному суду, і досі заангажованому ПіС. На сміливі заяви Навроцького про рішуче протистояння уряду Туск відповів, що радо вітатиме співпрацю, але в разі потреби буде «безжальним».

Цю агресивну риторику легше зрозуміти в контексті виборчого циклу. Наступні парламентські вибори в Польщі мають бути 2027 року. Перед Дональдом Туском і його «Громадянською коаліцією» стоїть надскладне завдання: переломити ситуацію в країні і повернути симпатії розчарованих поляків. В межах реконструкції уряду Туск, можливо, муситиме навіть поступитися місцем новому керівництву, щоб нейтралізувати свій поляризуючий вплив.

В протилежному кутку ринга ПіС готується повернути собі владу,

організувавши велике повернення й використавши новообраного президента як стратегічний актив в цій битві. Ультраправі чекають, вираховуючи, в які альянси вступати, щоб не втратити свій антиістеблішментський шарм. А ліві (знову) борються за виживання. Вони повинні уникнути повторення 2015 року, коли до польського парламенту не потрапив жоден лівий депутат.

В Польщі починається повзуча виборча кампанія і буремні часи.

Марія Скура

Марія Скура (Maria Skóra) — директорка програм з міжнародних відносин аналітичної організації «Прогресивний центр».

